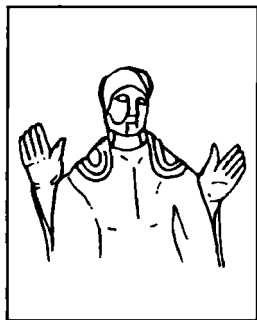

LITURGIA

Liturgia Sacra 7 (2001), nr 2, s. 195-201

KS. HELMUT JAN SOBECZKO

KS. JOACHIM WALOSZEK

NOWE WYDANIE MODLITEWNIA I ŚPIEWNIKA *DROGA DO NIEBA*¹

Posoborowa reforma i odnowa liturgiczna zaowocowała bogactwem nowych ksiąg liturgicznych, które w poszczególnych krajach zostały wydane w językach narodowych. Księgi te ożywiły uczestnictwo wiernych w celebrowanej liturgii. Obok oficjalnych ksiąg liturgicznych wyjątkowo popularne były zawsze różnego rodzaju modlitewniki i śpiewniki. Szczególną rolę w rozwoju życia religijnego odgrywały one na Górnym Śląsku, gdzie zaczęły się ukazywać już w XVI w. Najwięcej pojawiło ich się w okresie między 1840 a 1914 r., i to wydawano je w trzech językach: polskim, niemieckim i czeskim. Autorami tych modlitewników i śpiewników byli duszpasterze, którzy wydawali je dla potrzeb swoich parafian. Najwięcej modlitewników wydrukowano w Mikołowie (114 tytułów), następnie na Górze Św. Anny (62), w Bytomiu (27), Piekarach (27), Opolu (21, z tego 13 polskich, 7 niemieckich i 1 niemiecko polski), Gliwicach (9), Oleśnie (9), Raciborzu (6), Głogówku (6)².

Z tej wielkiej liczby modlitewników największą popularność zyskała *Droga do nieba*, opracowana i wydana przez proboszcza z Bogucic, ks. Ludwika Skowronka

¹ *Droga do nieba. Katolicki modlitewnik i śpiewnik* Redakcja: Międzydiecezjalna Komisja do Spraw Liturgii, Duszpasterstwa Liturgicznego i Muzyki Kościelnej Diecezji Opolskiej i Gliwickiej. Wydawnictwo Świętego Krzyża, Opole 2001, ss. 1357., format: 10 x 15,5 cm., śpiewy z zapisem nutowym.

² Niekompletny zestaw śląskich modlitewników z roku 1968 wlicza 332 tytuły, zob. T. OCHOT, *Modlitewniki górnośląskie do 1914 r.*, "Rocznik Teol. Śląska Opol." 1 (1968) s. 357-408.

(1859–1934)³ Pierwsze wydanie polskie *Drogi do nieba* i niemieckie *Weg zum Himmel* ukazało się w Raciborzu w 1902/03 r. W tym czasie modlitewnik pod tym samym tytułem wydał we Wrocławiu i na Górze św. Anny ks. Ignacy Böhm. Podobne modlitewniki, także pod tym samym tytułem *Droga do nieba*, wydawano również poza Śląskiem, np. w Wilnie (1731), Krakowie (1863), Poznaniu (1871), Pelplinie (1877), Warszawie (1893)⁴

Do 1945 r. *Droga do nieba* zaspakajała również potrzeby duszpasterstwa dwujęzycznego na Górnym Śląsku. Wersje polska i niemiecka tego modlitewnika i śpiewnika nie były identyczne, posiadały jednak sporo tych samych modlitw, a około 40 pieśni miało wspólne melodie. W ten sposób nabożeństwa nie dzieliły, a poszczególne grupy językowe z łatwością mogły uczestniczyć w nabożeństwach zarówno polskich, jak i niemieckich. Do sytuacji tej można było na Śląsku nawiązać dopiero po 1989 r. Stosowana dotąd na terenie diecezji gliwickiej i opolskiej wersja *Drogi do nieba*, wydawana po ostatniej wojnie prawie każdego roku przez Diecezjalne Wydawnictwo Świętego Krzyża w Opolu (około 5 milionów egzemplarzy), jest kilkakrotną i gruntowną przeróbką modlitewnika ks. L. Skowronka (nowe redakcje: 1948, 1958, 1978, 2001; wersję niemiecką wydano w 1997 r.).

Najnowsza redakcja *Drogi do nieba* ukazuje się w 100-lecie pierwszego wydania i na początku nowego tysiąclecia chrześcijaństwa. Dzięki temu wierni gliwickiej i opolskiej diecezji, ale również całej Polski, otrzymują do rąk gruntownie przepracowane i poszerzone jej wydanie. Jest to nieoceniona pomoc w pielęgnowaniu wiary i modlitwy na pielgrzymich drogach do domu Ojca. Nowe opracowanie jest odpowiedzią na wyzwania nowych czasów, które uświadamia nam zwłaszcza przełom tysiącleci, a przede wszystkim konieczność sprostania wymogom odnowionej liturgii posoborowej oraz pielęgnowania i pogłębiania pobożności ludowej, która powinna być coraz głębiej zakorzeniona w liturgii i odpowiadać współczesnej mentalności.

Wprawdzie nowa *Droga do nieba* przeznaczona jest głównie dla wiernych diecezji gliwickiej i opolskiej, ale może ona służyć całej Polsce. Redakcje wszystkich powojennych wydań tego modlitewnika, nie wyłączając omawianego, zawsze uwzględniały bogatą mozaikę ludnościową Opolszczyzny, na którą składała się przybyła po wojnie ludność repatriancka dawnych Kresów Wschodnich, a także ludność napływowa z innych terenów Polski. Względy duszpasterskie powodowały, że *Drogę do nieba* trzeba było redagować z uwzględnieniem bogatej tradycji religijnej wszystkich tych warstw ludnościowych. Dlatego w zespołach redakcyjnych zawsze pracowali duszpasterze dobrze znający specyfikę i odrębności poszczególnych grup ludnościowych. Zaowocowało to wyjątkowym bogactwem tekstów i me-

³ Na temat genezy modlitewnika zob. K. WORBS, *Modlitewnik górnośląski "Droga do nieba" księdza Ludwika Skowronka. Studium historyczno-pastoralne*, Lublin 1988 (mps BKUL); analizie teologicznej modlitewnik poddał A. GLAESER, *W służbie człowieka Teologiczno-pastoralny wymiar modlitewnika "Droga do nieba"*, Opole 1994.

⁴ K. ESTREICHER, *Bibliografia polska XIX stulecia*, t. V, Kraków 1967, s. 174.

lodzi najnowszej wydania *Drogi do nieba*, która stała się modlitewnikiem i śpiewnikiem zarówno śląskim, jak i ogólnopolskim.

W nowym kształcie, i w porównaniu z dotychczasową, zreformowana *Droga do nieba* przedstawia się rzeczywiście imponująco: 1357 stron objętości, prawie 600 stron tekstów liturgicznych i modlitw, ponad 1000 numerów pieśni zaopatrzonych w nuty. Wszystko to na eleganckim biblijnym papierze w twardej, solidnej oprawie i w bardzo poręcznym formacie (10 x 15,5 cm). Śmiało można powiedzieć, że nie ma w tej chwili w Polsce modlitewnika i śpiewnika, który dorównywałby pod względem bogactwa treści i pieśniowego repertuaru, a także estetyki edytorskiej nowej *Drodze do nieba*.

1. Założenia redaktorskie reformy *Drogi do nieba*

Nad redakcją nowego modlitewnika i śpiewnika czuwała wspomniana wyżej Międzydiecezjalna Komisja ds. Liturgii, Duszpasterstwa Liturgicznego i Muzyki Kościelnej Diecezji Opolskiej i Gliwickiej. Prace rozpoczęły się w 1998 r. i prowadzone były w dwóch grupach: liturgicznej i muzycznej. Na kolejnych posiedzeniach Komisji poddawano krytycznej ocenie aktualnie zebrany materiał i dokonania obydwu zespołów. Cele i kryteria jakie przyświecały zespołowi redakcyjnemu można sprowadzić do następujących:

(1) w pracach nad częścią modlitewno-sakramentalną

- dowartościowanie tekstów o charakterze ściśle liturgicznym (zwłaszcza obrzędów liturgii sakramentów i Liturgii Godzin), celem umożliwienia bardziej owocnego i czynnego uczestnictwa wiernych w obrzędach liturgicznych i praktykowanie wspólnej modlitwy godzin;
- uwzględnienie potrzeb „liturgii” Kościoła domowego;
- poszerzenie kanonu modlitw starej *Drogi do nieba* o nowe, współczesne modlitwy;
- korekta i unowocześnienie tekstów niektórych modlitw oraz uzgodnienie tekstów z aktualnie obowiązującymi;
- nowe i bardziej przejrzyste rozplanowanie treści;

(2) w pracach nad śpiewami

- przejęcie dziedzictwa śpiewów religijnych w Polsce i na Śląsku, szczególnie z zachowaniem repertuaru starej *Drogi do nieba* i repertuaru *Chorału Opolskiego*;
- wprowadzenie podstawowego kanonu śpiewów gregoriańskich;
- uwzględnienie podstawowych śpiewów obrzędowych (Triduum paschalne, pogrzeb itp.);
- wzbogacenie śpiewnika o nową twórczość, opartą o reformę posoborową (śpiewy części stałych Mszy św. w języku polskim, śpiewy naprzemienne, śpiewy psalmodyczne, kantyki biblijne), zwłaszcza o repertuar zawarty w *Śpiewniku Liturgicznym* i śpiewniku *Exultate Deo*;

- dowartościowanie śpiewów związanych z Liturgią Godzin (hymny, psalmy, kantyki);
- uwzględnienie pieśni liturgicznej dziecięcej (w mniejszym stopniu);
- wprowadzenie zapisu nutowego śpiewów;
- wprowadzenie nowej numeracji (z podaniem starej);
- wprowadzenie metryczek wskazujących na autorów i źródło śpiewnikowe śpiewu;
- ustalenie i ujednoczenie wersji melodycznej i tekstowej (głównie w odniesieniu do *Śpiewnika Liturgicznego*);
- uwzględnienie kompletu zwrotek pieśni (na ogół);
- uporządkowanie repertuaru według nowych kryteriów doboru śpiewów zwłaszcza pod kątem ich przydatności do Eucharystii.

2. Zawartość treściowa

Książeczka *Droga do nieba* składa się z dwóch podstawowych części: (1) modlitewnej i (2) śpiewnikowej. Zostały one poprzedzone: przedmową biskupów (opolskiego i gliwickiego), kalendarzem świętych i błogosławionych oraz ogólnym krótkim katechizmem. W nawiązaniu do dawnej tradycji na końcu książeczki umieszczono: dodatek z tekstami mszalnymi w językach: czeskim i niemieckim; następnie dodano wykaz źródeł i szczegółowe spisy treści (alfabetyczny i rzeczowy), a także tabelę świąt ruchomych do 2010 r.

2.1. Część modlitewna

W części tej znalazło się również 150 numerów śpiewów, związanych bezpośrednio z obrzędami lub nabożeństwami. Część ta obejmuje następujące działy: *Modlitwy na każdy dzień* (1); *Sakramenty święte* (2); *Śmierć i pogrzeb chrześcijanina* (3); *Nabożeństwa ku czci Osób Boskich* (4); *Obrzędy i nabożeństwa w roku liturgicznym* (5); *Nabożeństwa ku czci Matki Bożej i Świętych* (6).

(1) Tu zebrano modlitwy podstawowe, modlitwy poranne (z niedzielną jutrznią w formie śpiewanej), modlitwy w ciągu dnia (z niedzielną modlitwą południową wg Liturgii Godzin), modlitwy wieczorne (z nieszporamai ludowymi w układzie czterotygodniowym, z nieszporamai niedzielными wg Liturgii Godzin), modlitwy przed spoczynkiem (z kompletami na wszystkie dni tygodnia), modlitwy w różnych okolicznościach, modlitwy w rodzinie.

(2) W tym dziale umieszczono: przede wszystkim bardzo bogaty (nieomal wyczerpujący) wybór tekstów związanych z celebracją sakramentów świętych (dla przykładu część poświęcona Eucharystii podaje m.in. teksty wszystkich modlitw eucharystycznych, również ze Mszy św. z udziałem dzieci, a także teksty mszy łacińskiej, łącznie z rubrykami); obszernie wprowadzenia do poszczególnych sakramentów, które mają postać krótkiej katechezy sakramentalnej i praktycznego pouczenia, jak

przygotować się do danego sakramentu; modlitwy dodatkowe związane z celebracją sakramentu (np. w przypadku Eucharystii mamy modlitwy przed i po Mszy św., w przypadku Sakramentu Pokuty — 3 propozycje rachunków sumienia, osobny, skrócony obrzęd Spowiedzi św. dla dzieci).

(3) Tu zaproponowano pełny tekst obrzędów pogrzebowych (również z melodiami śpiewów pogrzebowych) oraz bogaty wybór modlitw do wykorzystania podczas czuwania przy konającym i przy zmarłym.

(4) Dział ten zawiera konkretne propozycje nabożeństw, tekstów litanii oraz modlitw związanych z kultem Trójcy Świętej i poszczególnych Osób Boskich, zwłaszcza: Najświętszego Sakramentu, Najświętszego Serca Pana Jezusa, Chrystusa Króla Wszechświata, Ducha Świętego. Nie zabrakło również zupełnie nowych, bogatych treściowo modlitw i litanii, m.in. tych, które opublikowano na Wielki Jubileusz Roku 2000 w rzymskich *Notitiae* 32 (1996) s. 611–622: *Litania o Historii Zbawienia dokonanej w Jezusie Chrystusie*, *Litania o Jezusie Chrystusie, Bogu i Człowieku*, *Litania o Jezusie Chrystusie, naszym Odkupicielu*.

(5) Część ta przypomina skrót *Agendy liturgicznej* i zawiera propozycje gotowych nabożeństw na wszystkie okresy roku liturgicznego. Obejmuje ponadto bogaty wybór wezwań i modlitw związanych z tematyką roku liturgicznego. Dla przykładu, znalazły się tu: nabożeństwo adwentowe, nieszpory kolędowe, nabożeństwa przy żłóbku, cztery propozycje rozważań Drogi Krzyżowej, Gorzkie Żale, procesja na Dni Krzyżowe, procesja w Uroczystość Bożego Ciała. Szczególnie dowartościowano obchód Triduum Paschalnego, umieszczając wybór tekstów Liturgii Męki Pańskiej i Zmartwychwstania Pańskiego oraz Liturgii Godzin tych dni (tzw. Ciemne Jutrzenie). Nie zabrakło również propozycji nabożeństw do odprawienia w Kościele domowym (Wieczór wigilijny, wieczór albo poranek paschalny).

(6) Rozdział ten prezentuje bogaty wybór nabożeństw, litanii, wezwań, modlitw związanych z kultem Bożej Rodzicielki Maryi i najbardziej czczonych na Śląsku i w Polsce Świętych Pańskich. Obok tradycyjnych i popularnych nabożeństw maryjnych (nieszpory, różaniec, godzinki) pojawiają się tu również współczesne teksty litanii, wezwań i modlitw.

2.2. Część śpiewnikowa

Nowe opracowanie *Drogi do nieba* w części śpiewnikowej proponuje również zdecydowanie bogatszy niż dotychczas repertuar i prześciga w tym względzie wszystkie współczesne polskie śpiewniki kościelne. W sumie obejmuje 1009 numerów śpiewów i pieśni (z tego 150 zamieszczono w modlitewniku). Dodatkowym atutem śpiewnika jest profesjonalny zapis nutowy śpiewów oraz informacje o autorach pieśni i źródłach śpiewnikowych, które umieszczone zostały w metryczkach pod tekstem śpiewów.

Nie zabrakło w śpiewniku bogactwa form i stylów współczesnej wokalne muzyki kościelnej, choć całkowicie zrezygnowano z formy piosenki religijnej, jako nieodpowiedniej dla potrzeb liturgii. Obok kanonu śpiewów gregoriańskich (2 cykle

mszalne, aklamacje mszalne, antyfony maryjne, wybrane hymny i kantyki gregoriańskie) oraz bogatego repertuaru tradycyjnej, kościelnej pieśni ludowej, m.in. pieśni mszalnej, tak chętnie do dziś śpiewanej na Śląsku, znaleźć tu można wiele przykładów twórczości muzycznej z okresu reformy posoborowej, kompozycji przekonujących zwłaszcza biblijnym i liturgicznym charakterem tekstów oraz szlachetną, wzorowaną często na chorale gregoriańskim melodyką i rytmiką. W tej ostatniej grupie wyróżnić trzeba przede wszystkim 11 cykli mszalnych z tekstami części stałych Mszy św. w języku polskim, dużą grupę śpiewów do tekstów Liturgii Godzin (zwłaszcza hymnów) oraz liczne parafrazy psalmów i kantyków biblijnych. W śpiewniku jednoznacznie dowartościowano, bardzo propagowaną po Soborze, formę śpiewu naprzemiennego, nie stroniąc również od trudniejszych kompozycji tego typu, takich, które wymagają zaangażowania kantora albo scholi liturgicznej.

Bardzo trafny i praktyczny wydaje się być podział treści śpiewnika, który uwzględni przede wszystkim problem dobierania śpiewów do codziennej i niedzielnej Eucharystii. W związku z tym dużą grupę pieśni, traktowanych dotąd jako tzw. okolicznościowe, i nowych śpiewów naprzemiennych, związane z częściami liturgii mszalnej.

Repertuar śpiewów i pieśni zgrupowano w śpiewniku wokół następujących głównych działów:

1. *Pieśni poranne i wieczorne*

2. *Msza święta*

- *Części stałe w języku polskim*
- *Części stałe w języku łacińskim*
- *Pieśni podczas pokropienia niedzielnego*
- *Pieśni mszalne*
- *Śpiewy procesyjne na wejście i przygotowanie darów ofiarnych*
- *Śpiewy procesyjne na Komunię świętą*
- *Śpiewy uwielbienia*
- *Śpiewy na zakończenie*

3. *Rok liturgiczny*

- *Adwent*
- *Boże Narodzenie*
- *Wielki Post*
- *Okres wielkanocny*
- *Święta Pańskie w okresie zwykłym*

4. *Kult Syna Bożego Jezusa Chrystusa*

- *Pieśni ku czci Najświętszej Eucharystii*
- *Pieśni do Najświętszego Serca Pana Jezusa*
- *Pieśni ku czci Chrystusa Najwyższego Kapłana*

5. *Kult Bożej Rodzicielki Maryi i Świętych Pańskich*

- *Pieśni o Najświętszej Maryi Pannie*
- *Pieśni ku czci Świętych Pańskich*

6. *Śpiewy okolicznościowe*

- *Na dni krzyżowe i na dzień św. Marka*
- *Na podziękowanie za żniwo*
- *Za Ojca świętego*
- *Na powitanie biskupa*
- *Przed i po kazaniu*
- *Przed podróżą*
- *Pieśni za zmarłych*

W *Przedmowie* do nowego wydania *Drogi do nieba* biskupi: gliwicki i opolski, wyrażając wdzięczność za ten piękny dar Wielkiego Jubileuszu, wyrazili równocześnie nadzieję, że przyczyni się on „do «swoistego przyspieszenia» kroku na drodze do świętości, na drodze do nieba w trzecim tysiącleciu chrześcijaństwa” Istotnie, wydaje się, iż nowa *Droga do nieba* ma wszelkie dane ku temu, aby sprostać takiemu zadaniu i stać się prawdziwym bestsellerem w swoim gatunku. Oby tylko nie zabrakło dobrej woli i chęci docenienia jej niepodważalnych walorów, a także odwagi i determinacji w propagowaniu jej w duszpasterstwie.